

УДК 94(477)"20":355.4(470:477)"2014/2023":050(4)"20"
DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283084

Антоніна БОЙЧУК

*молодша наукова співробітниця науково-дослідного сектору
Дрогобицького державного педагогічного університету імені
Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, індекс
82100 (art_science@ukr.net)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5401-8343>

Наталія ІЛЬНИЦЬКА

*аспірантка кафедри історії України Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана
Франка, 24, Дрогобич, Україна, індекс 82100
(nilnickanatalja@gmail.com)*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

Бібліографічний опис статті: Бойчук, А. & Ільницька, Н.
(2023). Матеріали до історії сучасної російсько-української війни на сторінках «Східноєвропейського історичного вісника» (2016–2023). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 13/55, 26–46. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283084>

**МАТЕРІАЛИ ДО ІСТОРІЇ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКО-
УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА СТОРІНКАХ
«СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ВІСНИКА»
(2016–2023)**

Анотація. Мета статті – проаналізувати результати

© Антоніна Бойчук, Наталія Ільницька, 2023

історіографічного дослідження праць українських учених, головно істориків, опублікованих на сторінках періодичного наукового видання «Східноєвропейський історичний вісник» (2016–2023), у яких розглядаються різні аспекти сучасної російсько-української війни. **Методологія дослідження** ґрунтується на загальних принципах історизму, системності, об'єктивності, а також на методах історіографічного аналізу та синтезу. **Наукова новизна** полягає в історіографічному аналізі основних досліджень опублікованих на сторінках фахового наукового збірника «Східноєвропейський історичний вісник» впродовж 2016–2023 рр., та виділення основних тематичних напрямів дослідження. **Висновки.** Отже, на шпальтах наукового видання «Східноєвропейський історичний вісник» впродовж 2016–2023 рр. було опубліковано близько 20 текстів, присвячених різним аспектам сучасної російсько-української війни. Нами запропоновано усі їх досить умовно поділити на декілька груп: витоки російсько-української війни (Олександр Ситник, Олексій Покотило, Олександр Нашивочников, Василь Деревінський, Володимир Ліпкан, Павло Артимишин, Ігор Підкова, Олексій Сухий); проблема агресивної зовнішньої політики РФ (Ірина Грідіна, Марина Фротвейт, Ігор Бегей, Юлія Лівінська, Аріадна Сороківська-Обіход, Іванна Чобіт); наслідки окупації Російською Федерацією частини території України (Борис Дем'яненко, Андрій Дем'яненко, Віталій Бенчук, Володимир Трофимович, Микола Палінчак, Вікторія Бокоч, Юрій Ніколаєць, Лариса Синявська); зовнішньополітичні аспекти у контексті сучасної російсько-української війни (Андрій Грубінко, Леся Алексієвець, Микола Алексієвець, Юрій Офіцинський); різні аспекти російсько-українських стосунків (Марія Парахіна, Вадим Маїшталір, Василь Шевчук, Валентина Куриляк, Максим Балаклицький). Із роками суттєво розширюється тематика сучасної російсько-української війни у змістовому наповненні «Східноєвропейського історичного вісника».

Ключові слова: історіографічний аналіз, російсько-українська війна (2014–2023), «Східноєвропейський історичний вісник».

Antonina BOICHUK

Junior researcher of the scientific research sector of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (art_science@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5401-8343>

Natalia ILNYTSKA

Postgraduate student of the Department of Ukraine's History of Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, 24 Ivana Franka Street, Drohobych, Ukraine, postal code 82100(nilnickanatalja@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7029-1208>

To cite this article: Boichuk, A. & Pnytska, N. (2023). Materialy do istorii suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny na storinkakh «Skhidnoievopeiskoho Istorychnoho Visnyka» (2016–2023) [Materials on the history of the modern Russian-Ukrainian war on the pages of the East European Historical Bulletin (2016–2023)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 13/55, 26–46.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283084> [in Ukrainian].

**MATERIALS ON THE HISTORY OF THE MODERN
RUSSIAN-UKRAINIAN WAR ON THE PAGES OF THE EAST
EUROPEAN HISTORICAL BULLETIN (2016–2023)**

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the results of a historiographical study of the works of Ukrainian scientists, mainly historians, published on the pages of the periodical scientific journal «East European Historical Bulletin» (2016–2023), which examine various aspects of the modern Russian-Ukrainian war. **The research methodology** is based on the general principles of historicism, systematicity, objectivity, as well as methods of historiographical analysis and synthesis. **The scientific novelty** consists in the*

*historiographical analysis of the main studies published on the pages of the specialized scientific journal «East European Historical Bulletin» during 2016–2023 and the selection of the main thematic areas of research. **The Conclusions.** So, in the columns of the scientific journal «Eastern European Historical Herald» during 2016–2023, about 20 texts devoted to various aspects of the modern Russian-Ukrainian war were published. We have proposed to divide all of them quite conditionally into several groups: the origins of the Russian-Ukrainian war (Olexander Sytnyk, Oleksiy Pokotilo, Oleksandr Nashivochnikov, Vasyl Derevinskyi, Volodymyr Lipkan, Pavlo Artymyshyn, Ihor Pidkova, Oleksiy Sukhyi); the problem of the aggressive foreign policy of the Russian Federation (Iryna Gridina, Maryna Frotveit, Ihor Behei, Yulia Livinska, Ariadna Sorokivska-Obikhod, Ivanna Chobit); the consequences of the Russian Federation's occupation of part of the territories of Ukraine (Borys Demianenko, Andriy Demianenko, Vitaliy Benchuk, Volodymyr Trofymovych, Mykola Palinchak, Viktoriya Bokoch, Yuriy Nikolayets, Larysa Snyavaska); foreign policy aspects in the context of the modern Russian-Ukrainian war (Andrii Hrubinko, Lesya Aleksievets, Mykola Aleksievets, Yuriy Ofitsynskyi); various aspects of Russian-Ukrainian relations (Maria Parakhina, Vadym Mashtalir, Vasyl Shevchuk, Valentina Kurylyak, Maksym Balaklytskyi). Over the years, the topic of the modern Russian-Ukrainian war in the content of the «East European Historical Bulletin» has significantly increased.*

Key words: *historiographical analysis, Russian-Ukrainian war (2014–2023), «East European Historical Bulletin».*

Постановка проблеми. Актуальність вивчення різноманітних контекстів (суспільно-політичних, економічних, культурно-освітніх, правових та ін.) сучасної російсько-української війни беззаперечна. Саме тому на сторінках багатьох наукових видань автори намагаються висвітлювати різні аспекти цієї проблеми. Знайшла відображення ця тематика і на сторінках фахового наукового видання «Східноєвропейський історичний вісник». У 2016 р. засновником цього видання став Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової

інформації «Східноєвропейський історичний вісник» Серія KB № 22449-12349P від 28.12.2016 р.). З 2017 р. збірник включений до переліку наукових фахових видань з історичних наук (Наказом МОН України від 13.03.2017 р. № 374 збірник включено до Переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з історичних наук). У 2019 р. збірник віднесено до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук у галузі «історичні науки» (Наказ МОН України № 358 від 15.03.2019 р., додаток 9). Водночас збірник індексується в міжнародних базах даних: Web of Science (Emerging Sources Citation Index), Index Copernicus, Erih Plus. До весни 2023 р. побачило світ 26 випусків видання. Він виходить з уже усталеною періодичністю – чотири рази на рік.

Від заснування і до сьогодні обов'язки головного редактора виконує доктор історичних наук, професор Василь Іванович Ільницький. Відповідальним редактором працює доктор педагогічних наук, професор Микола Дмитрович Галів. У збірник представлена потужна міжнародна редакційна колегія, що, звісно, дає змогу відбирати якісні наукові тексти. Зокрема, до її складу входять вчені з Болгарії, Грузії, Італії, Канади, Литви, Польщі, Сербії, Словацької Республіки, США, Туреччини, Україна.

У журналі висвітлюються актуальні проблеми історії України, всесвітньої історії, міжнародних відносин, історіографії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, теорії і методології історичної науки, археології, етнології, історії науки й техніки. Відзначимо, що у виданні публікуються як провідні вчені, педагоги, докторанти, так і аспіранти, ад'юнкти тощо. Сам збірник є цікавим не тільки професійним історикам, але й усім, хто цікавиться історичним минулим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній історіографії відсутні дослідження, які аналізували б опубліковані праці про сучасну російсько-українську війну у фаховому науковому виданні «Східноєвропейський історичний

вісник» Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Мета статті – проаналізувати результати історіографічного дослідження праць українських учених, головно істориків, опублікованих на сторінках періодичного наукового видання «Східноєвропейський історичний вісник» (2016–2023), у яких розглядаються різні аспекти сучасної російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наших підрахунків близько 20 текстів, присвячених різним аспектам сучасної російсько-української війни, побачили світ упродовж 2016–2023 рр., на сторінках «Східноєвропейського історичного вісника». Досить умовно їх можна поділити на декілька груп: витоки російсько-української війни; проблема агресивної зовнішньої політики РФ; наслідки окупації Російською Федерацією частини територій України; зовнішньополітичні аспекти у контексті сучасної російсько-української війни; різні аспекти російсько-українських стосунків.

Витоки російсько-української війни

Розпочинає висвітлення тематики російсько-української війни доктор історичних наук, професор Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького Олександр Ситник (Ситник, 2017). У своїй праці він проаналізував історичні витоки російсько-української війни (2014–2017 рр.). Вивчаючи історіографічні напрацювання попередників (В. Білінський, П. Гай-Нижник, П. Голубенко, М. Грушевський, Я. Дашкевич, Ю. Мицик, П. Штепа, О. Широпаєв та ін.), автор доводить, що сучасна загарбницька війна Москви (основним підґрунтям якої стали прояви російського імперського шовінізму) зумовлює вирішальний етап боротьби за незалежність Української держави. При цьому акцентує важливу складову цієї війни – ідеологічну (ліквідація залишків радянськості й тоталітарних символів) (Ситник, 2017, с. 79). Також автор наголошує на стратегічному завданні – побудові «системи ефективної взаємодії національного права з наднаціональним (міжнародним)», яка б не лише спростовувала всі спроби втручання Росії у зовнішню політику України, але й забезпечила повернення анексованих і окупованих територій.

Кандидати історичних наук Олексій Покотило (провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу проблем історії війн і воєнного мистецтва науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського) та Олександр Нашивочников (начальник науково-дослідного відділу проблем історії війн і воєнного мистецтва науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського) звернулися до вивчення передумов російсько-української війни початку ХХІ ст. Так, простежується чітка новизна роботи, яка полягає у тому, що вперше в історії російсько-українських відносин на основі невідомих раніше джерел з'ясовано, як політичне керівництво Російської Федерації наприкінці ХХ ст. заклало підвалини для початку російсько-українського збройного конфлікту 2014 р. Зокрема, автори вказують на цілеспрямовану політику керівництва Російської Федерації одразу із 1991 р. у розпалюванні конфлікту в окремих регіонах, особливо у Криму. Акцент зроблено на перебуванні та використанні при цьому Чорноморського флоту, через який формувалася негативна позиція місцевого населення як до української влади, так і до Збройних Сил України (Pokotylo & Nashyvochnikov, 2021).

Витокам російсько-української війни присвятив працю і доктор історичних наук Василь Деревінський. Зокрема, він показує місце та роль В'ячеслава Чорновола у протидії експансіоністським прагненням Російської Федерації у 1990-х рр. Автор розкриває конкретні агресивні прояви російської зовнішньої політики щодо України, конкретні посягання на територіальну цілісність та позицію і протидію цьому В. Чорновола. Значний акцент зроблено на розгляді нерозв'язаності чинника Чорноморського флоту (нездатність одразу взяти під контроль, відтак відсутність чіткого поділу, визначеності термінів перебування та поетапності виведення і т. д.), необхідності зміцнювати різні ділянки національної безпеки України. Хоча й підкреслювалося прагнення В. Чорновола налагоджувати добросусідські українсько-російські відносини, які б базувалися на принципах взаємного визнання незалежності та взаємної поваги (Деревінський, 2018).

Доктор юридичних наук, професор, докторант відділу правових проблем політології Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України Володимир Ліпкан та кандидат історичних наук, науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Павло Артимишин простежили історичний розвиток концепту «денацифікація» (передовсім повоєнної Німеччини, виділивши практичні заходи в усіх сферах суспільно-політичного, культурно-духовного, військового життя) та порівняли його використання в інформаційній складовій сучасної російсько-української війни. І тут автори чітко висновковують про фактичне перетворення Російської Федерації (попередник, якої СРСР денацифікував східну німецьку зону) на державу-терориста, що ставить собі за мету «денацифікацію України», практично спрямовану на десоверенізацію, знищення Української Держави та прямий геноцид української нації (Lipkan & Artymyshyn, 2022).

У контексті досліджуваної проблеми можна навести і дослідження професора Олексія Сухого та доцента Ігоря Підкови із Львівського національного університету імені Івана Франка, які проаналізували загальнополітичну ситуацію, в умовах якої проводився Всесоюзний референдум березня 1991 р. задля стримування дезінтеграційних процесів у СРСР та збереження правлячого режиму (Pidkova & Sukhyu, 2019). Автори простежили і загальну ситуацію (позиції політичних сил) у питанні реформування СРСР і підписання нового Союзного договору. Наголосивши на тому, що, по-перше, було досягнуто політичного компромісу між демократичними силами і «суверен-комуністичним» крилом комуністичної більшості парламенту; по-друге, проведення паралельного республіканського опитування мінімізувало політико-правові наслідки результатів березневого референдуму 1991 р.; по-третє, попри підтримку більшістю учасників референдуму ідеї збереження СРСР, результати республіканського плебісциту засвідчили прагнення українського суспільства до підвищення державного статусу Української РСР (Pidkova & Sukhyu, 2019, p. 223).

Проблема агресивної зовнішньої політики РФ

Розпочинають цю рубрику у «Східноєвропейському науковому віснику» доктор історичних наук, професор, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Маріупольський державний університет Ірина Грідіна та доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Донецького національного університету імені Василя Стуса Марина Касьянова текстом про проблему невизнаних (частково визнаних) держав та заморожених конфліктів на пострадянському просторі в зовнішній політиці Російської Федерації (Gridina & Frotveit, 2020). При цьому ця політика проявлялася як через приховану, так і через відкриту збройну підтримку. Зокрема, автори простежили таку військово-економічну політику Росії щодо Придністровської Молдавської Республіки, Нагорно-Карабахської республіки, Республіки Південна Осетія, Республіки Абхазія, так званих «ДНР» та «ЛНР». Автори чітко доводять, що саме Росія цілком відповідальна за їхнє функціонування (політична, фінансова та безпекова залежність тощо), хоча й відзначають, що на початку появи цих квазі-державних утворень (на початку 1990-х рр.) була не єдиним фактором, який цьому сприяв. Відтак із середини 2000-х рр. Росія почала активно використовувати факт існування самопроголошених республік для впливу не лишень на регіональну політику, але й на світову політику та задоволення неоімперських амбіцій керівництва. Автори виокремлюють три етапи такої політики: перший (1990-і рр.) – більшою мірою реакція на наявний конфлікт; другий (межа ХХ–ХХІ ст.) – використання сепаратистських утворень для тиску на сусідів; третій – самостійне ініціювання та створення Росією сепаратистських утворень із їхнім тотальним контролем (фактичною окупацією).

До цієї рубрики відносимо ще одну статтю – спільну працю доктора політичних наук, викладача Львівського фахового коледжу харчової та переробної промисловості Національного університету харчових технологій Ігоря Беґея і ад'юнкта Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Юлії Лівінської, які провели досить широкий історіографічний аналіз (українська та російська періодика, матеріали інтернет-видань тощо) питання початку російсько-

молдовського конфлікту 1992 р. (Behei & Livinska, 2022). Відповідно авторам вдалося виокремити низку геополітичних, внутрішньополітичних та економічних чинників. У підсумку вони наголошують, що цей конфлікт вважається «замороженим» як через небажання влади Молдови радикально його врегулювати, так і через втручання у його підживлення представників інших держав (задля продовження).

Ад'юнктки штатного науково-організаційного відділу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Аріадна Сороківська-Обіход та Іванна Чобіт вивчали характерні особливості інформаційно-психологічного впливу Російської Федерації на населення Південної Осетії застосовані до та під час російсько-грузинської війни серпня 2008 р. При цьому російський агресор (застосовано різноманітні методи) намагався сформувати у міжнародній спільноті враження, що Грузія розпочала на власній території бойові дії проти етнічної меншини. Погоджуємося із авторами, що РФ проводить цілеспрямовану зовнішню політику (з відвертим ігноруванням норм міжнародного, гуманітарного права), яка чітко підкреслює неповагу до незалежності сусідніх країн та розгляд їх як колоній, використовуючи сепаратизм та розвиваючи сепаратистські рухи (Sorokivska-Obikhod & Chobit, 2022).

Наслідки окупації Російською Федерацією частини територій України

Передовсім згадаємо роботу доктора політичних наук, професора кафедри політології Університету Григорія Сковороди в Переяславі Бориса Дем'яненка та кандидата історичних наук Андрія Дем'яненка, які, використовуючи доступні джерела, простежили й охарактеризували зміст та особливості мілітаризації освітньо-виховного процесу в тимчасово окупованому росіянами Криму (2014–2019 рр.) (Demianenko & Demianenko, 2021). Дослідники наголошують, що громадське життя на півострові стало особливо пов'язаним із мілітаризацією освітньо-виховного процесу, спорту й культури. Це проявляється у різноманітних формах (від ігор, конкурсів, вистав, екскурсій, лекцій і навіть до утворення спеціальних воєнізованих закладів освіти і класів) та методах проведення заходів військово-спортивного та військово-патріотичного характеру. Автори у

висновку доводять, що така робота спрямовується на пропагування служби в ЗС Російської Федерації, толерантності до насильства, війни, зверхньо-агресивного ставлення до сусідніх держав і народів, які не підтримують ідею «русского мира», формування зомбованих носіїв ідеології «русского мира». Саме тому автори свідомі, що після деокупації Криму Україні доведеться здійснювати реадаптацію молоді, яка перебувала під мілітаристською і антиукраїнською пропагандою.

Серйозну проблему підіймають доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії імені проф. М. П. Ковальського Національного університету «Острозька академія» Володимир Трофимович та його аспірант Віталій Бенчук. Так, використовуючи доступні джерельні та історіографічні матеріали, вони простежили й охарактеризувати настрої мешканців на окупованій Російською Федерацією території Донеччини (2014–2021 рр.). У статті стверджується, що через діяльність потужної російської пропагандистської машини, мережу громадсько-політичних організацій відбулося переформатування масової свідомості донеччан. Зокрема, простежено збільшення проросійських настроїв і відповідні зміни у самоідентифікації (серед респондентів зменшилася частка тих, хто ідентифікував себе як українець або тих, хто відчував себе ним). Водночас майбутнє “ДНР” більшість вбачали у незалежному чи автономному статусі в складі України, або РФ (Benchuk & Trofymovych, 2022).

Доктори політичних наук, професори Ужгородського національного університету Микола Палінчак та Вікторія Бокоч звернулися до складного питання впливу російської військової агресії в Україну на релігійно-церковну сферу (Palinchak & Bokoch, 2023). Відтак відомі вчені зупинилися на особливостях діяльності церков та релігійних організацій в Україні під час війни (надання різноманітної духовної та матеріальної допомоги захисникам України, потерпілим, ВПО; ускладнення відносин між московським патріархатом та Українською православною церквою; загострення суперечностей у православному середовищі) та показали реакцію міжнародного релігійного співтовариства на розпочату Росією війну проти України

(виділили форми духовної підтримки та матеріальної допомоги Україні).

У контексті глобалізаційних процесів та реалізації агресивної політики Російською Федерацією щодо України доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу політичної культури та ідеології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України Юрій Ніколаєць та докторка історичних наук, професорка кафедри історії України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Лариса Синявська розглядають місце та роль освітянських закладів сучасної України у формуванні громадянської ідентичності (Nikolaiets & Syniavska, 2022). У своєму дослідженні автори визначили не тільки головні напрями їх роботи, але й характер організації патріотичного виховання, дали оцінку ефективності їхньої роботи, вивчили вплив державної політики у сфері освіти на їхню ефективність та, що важливо виокремили основні загрози національній безпеці у контексті формування закладами освіти громадянської ідентичності. Наголошено і на проблемі скорочення навчальних курсів з історії України та й відмові від гуманітарних дисциплін у технічних закладах освіти (що, безумовно, безпосередньо відображається у результатах соціологічних досліджень – повільне зростання кількості респондентів, які переважно вважають себе громадянами сучасної України), що особливо є кричущим в умовах російсько-української війни.

Зовнішньополітичні аспекти у контексті сучасної російсько-української війни

Насамперед відзначимо дослідження доктора історичних наук, професора кафедри теорії та історії держави і права Тернопільського національного економічного університету Андрія Грубінка, який простежив основні етапи формування політики Великої Британії щодо України після 1991 р., її трансформацію та вплив (зменшення чи збільшення підтримки) на неї різноманітних міжнародних факторів, – «від формалізації стосунків, упередженого ставлення до нової держави та налагодження конструктивної співпраці». Звісно автор показує і вплив початку російської агресії 2014 р. на зміну політики Великої

Британії – активніша підтримка урядом рішення ЄС про запровадження антиросійських санкцій, надання допомоги Україні, а також політична і матеріальна підтримка. Однак Brexit та вихід Великої Британії з ЄС послабив позиції України у процесі євроінтеграції (Hrubinko, 2020).

Тернопільські вчені доктори історичних наук, професори Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка Леся Алексієвець та Микола Алексієвець продовжують тематику зовнішньополітичних аспектів, поставивши за мету виокремити та проаналізувати основні етапи взаємовідносин України з Північноатлантичним альянсом (НАТО), здійснити їхню характеристику (Alexiyevets & Alexiyevets, 2020). Зокрема виділяють п'ять етапів у розвитку євроатлантичної інтеграції України: 1991–1997 рр. – перший (формування взаємовідносин Україна – НАТО); 1998–2000 рр. – другий (продовження політичного діалогу обох сторін, пошук нових форм та шляхів співпраці Україна – НАТО); 2001–2004 рр. – третій (змінна інтенсивність політичних контактів, прагматичність, наповнення конкретним змістом); 2004–2009 рр. – четвертий (якісно новий формат співпраці, значна активізація, посилення і прискорення інтеграції України з Альянсом); 2010–2019 рр. – п'ятий (початкове послаблення співпраці, відтак із 2014 р. новий розмах і значне пожвавлення). Загалом стосунки Україна – НАТО можна охарактеризувати як структурну модернізацію та посилення політичного діалогу в політичній і військовій сферах. Погоджуємося із авторами дослідження, що важливою запорукою обороноздатності України у протидії агресії РФ, зміцнення національної безпеки, реформування збройних сил і демократичного розвитку України є рух до вступу у НАТО.

До цієї групи можна віднести працю аспіранта Ужгородського національного університету Юрія Офіцинського, яку він присвятив вивченню поглядів науковців і колишніх політиків-високопосадовців щодо війни на Донбасі 1 березня 2014–11 лютого 2015 рр. (365 статей, з-поміж яких у 38 подано міркування 50 осіб) за матеріалами газети «The New York Times» та спробував їхній основі виділити найоптимальніші шляхи припинення конфлікту (Ofitsynskyy, 2020). Із 50 авторів – 11 з

України, 13 із Росії, 18 зі США, 4 із Великої Британії та по одному із Франції, Німеччини, Норвегії й Австралії. Щодо причин війни на Донбасі автори називали прагнення Росії перешкодити вступу України до ЄС та НАТО, а також історичну неприязнь українців із росіянами. Думки експертів також розділилися і у низці інших питань: масштабів російської агресії (Росія не буде робити спроб захопити Україну, а підтримуватиме лише конфлікт на Донбасі; Росія не зупиниться на Україні, а спробує створити заморожені конфлікти у країнах Балтії); надання Україні зброї (стримає Росію від подальшої агресії чи ні); врегулювання конфлікту через посилення санкцій та зміцнення України (отримання розвідувальної інформації, нелетального обладнання, гуманітарної допомоги, проведення політичних, економічних реформ тощо); дипломатичний шлях через надання Донбасу автономії (у ширшому чи вужчому варіантах) (Ofitsynskyu, 2020, p. 241).

Різні аспекти російсько-українських стосунків

Кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця науково-дослідної частини історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Марія Парахіна проаналізувала економічний аспект українсько-російських відносин упродовж 1990–2000-х рр. Наголошуючи на відвертому ігноруванні Російською Федерацією позиції та інтересів партнера, створення умов для втягування України до сфери власного політичного та економічного впливу (передовсім через енергетичну складову та проблему транзиту російських енергоресурсів через територію України) (Parakhina, 2017).

Продовжуючи власні студії, вчена звертається до ще однієї гострої проблеми – повернення Україні культурних цінностей, викрадених Російською Федерацією у різні історичні періоди (Parakhina, 2018). Авторка вказує на причини, історичні обставини, а саме на цілеспрямованість політики окупаційних режимів (вивозилися археологічні знахідки, українські літописи та стародруки, численні архіви світських і релігійних установ, особисті архіви видатних культурно-освітніх та державних діячів тощо). Акцентуючи увагу на потребі розроблення механізму повернення культурних надбань, які, безумовно, є важливою складовою у формуванні та відновленні історичної пам'яті,

відродженні національної культури при розбудові незалежної держави.

У спільній публікації доктор історичних наук, професор, Головний інспектор Головної інспекції Міністерства оборони України Вадим Машталір та доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідного центру воєнної історії Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського Василь Шевчук розглянули особливості міждержавного переміщення військовослужбовців ЗСУ у межах СНД упродовж 1991–1994 рр., виокремивши значення цих заходів у процесі становлення національних збройних сил. Автори вважають, що такі переміщення (відбувалися на добровільних та демократичних принципах) відіграли важливу роль, оскільки, по-перше, перешкодили намаганням Російської Федерації використати СНД для військового впливу на пострадянські держави; по-друге, допомогли українській владі стабілізувати військово-політичну ситуацію у військових підрозділах і не допустити розколу в офіцерському корпусі; по-третє, офіцерів, які поверталися, залучали до розбудови збройних сил (так вдалося завершити комплектування командно-штабних, тилових та технічних посад у середній та вищій ланках) (Mashtalir & Shevchuk, 2022).

Під час російсько-української війни виникла проблема виконання військового обов'язку адвентистами сьомого дня, яку проаналізували, зокрема, аспірант кафедри історії Національного університету «Острозька Академія» Валентина Куриляк та доктор наук із соціальних комунікацій, професор кафедри журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Максим Балаклицький, зауваживши, що ця тема у світлі сучасної російсько-української війни має вагоме значення (Kuryliak & Balaklytskyi, 2020). Відтак використовуючи закордонні джерела, нормативно-правову документацію України, праці попередників щодо військового обов'язку і військової служби, інші джерела цілісно розглянули виконання військового обов'язку адвентистами сьомого дня в Сполучених Штатах Америки, під час першої та другої світових воєн, у радянській та сучасній Україні. Досить детально автори представили хронологію взаємодії держави та церкви АСД щодо військової

служби на законодавчому рівні. Значна частина матеріалу стосується сучасної російсько-української війни, наголошується на тому, що навіть вона не змінила відносно привілейованого становища релігійних меншин, у їхньому сповідуванні поглядів некомбатантів. Водночас вони активно включилися і як волонтери, реабілітологи ветеранів АТО/ООС, військові лікарі, капелани, парамедики, тилові фахівці.

Висновки. Таким чином, на шпальтах наукового видання «Східноєвропейський історичний вісник» впродовж 2016–2023 рр. було опубліковано близько 20 текстів присвячених різним аспектам сучасної російсько-української війни. Нами запропоновано усі їх досить умовно поділити на декілька груп: витоки російсько-української війни (Олександр Ситник, Олексій Покотило, Олександр Нашивочников, Василь Деревінський, Володимир Ліпкан, Павло Артимишин, Ігор Підкова, Олексій Сухий); *проблема агресивної зовнішньої політики РФ* (Ірина Грідіна, Марина Фротвейт, Ігор Бегей, Юлія Лівінська, Аріадна Сороківська-Обіход, Іванна Чобіт); *наслідки окупації Російською Федерацією частини території України* (Борис Дем'яненко, Андрій Дем'яненко, Віталій Бенчук, Володимир Трофимович, Микола Палінчак, Вікторія Бокоч, Юрій Ніколаєць, Лариса Синявська); *зовнішньополітичні аспекти у контексті сучасної російсько-української війни* (Андрій Грубінко, Леся Алексієвець, Микола Алексієвець, Юрій Офіцинський); *різні аспекти російсько-українських стосунків* (Марія Парахіна, Вадим Машталір, Василь Шевчук, Валентина Куриляк, Максим Балаклицький). Із роками суттєво розширюється тематика сучасної російсько-української війни у змістовому наповненні «Східноєвропейського історичного вісника».

Джерела та література

- Alexiyevets, L., & Alexiyevets, M.** (2020). Ukraine – the NATO: mutual relations and partnerships main stages. *Shkhidnoievpropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 175–189. doi: 10.24919/2519-058x.14.197189
- Behei, I., & Livinska, Yu.** (2022). Causes of the Russian-Moldovan Conflict of 1992 in Ukrainian and Russian Historiographical Discourses.

- Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 22, 206–215. doi: 10.24919/2519-058X.22.253722
- Benchuk, V., & Trofymovych, V.** (2022). Evolution Moods of Donetsk Residents on the Temporally Occupied Territory. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 23, 171–180. doi: 10.24919/2519-058X.23.258962
- Demianenko, B., & Demianenko, A.** (2021). Militarization of the Educational Process in Occupied Crimea (2014–2019). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 19, 228–238. doi: 10.24919/2519-058X.19.233845
- Gridina, I., & Frotveit, M.** (2020). The Problem of the Unrecognized States of the Post-Soviet Space in the Politics of the Russian Federation. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 16, 229–238. doi: 10.24919/2519-058x.16.210883
- Hrubinko, A.** (2020). Ukraine in the foreign policy of the United Kingdom in the context of European integration (1991 – 2019). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 153–164. doi: 10.24919/2519-058x.14.197187
- Kuryliak, V., & Balaklytskyi, M.** (2020). The Seventh-day Adventists' military service peculiarities. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 190–205. doi: 10.24919/2519-058x.14.197190
- Lipkan, V., & Artymyshyn, P.** (2022). The Concept of «Denazification» in the Context of the Information Component of the Modern Russian-Ukrainian War. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 25, 227–236. doi: 10.24919/2519-058X.25.269561
- Mashtalir, V., & Shevchuk, V.** (2022). Relocation of Servicemen within the Commonwealth of Independent States (1991 – 1994). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 22, 194–205. doi: 10.24919/2519-058X.22.253733
- Nikolaiets, Yu., & Syniavska, L.** (2022). The Role of Educational Institutions in Civic Identity Formation in Modern Ukraine. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 23, 181–194. doi: 10.24919/2519-058X.23.258981
- Ofitsynskyy, Yu.** (2020). The Estimation of the War in Donbas by Scientists and Former Politicians on the Pages of the Newspaper *The New York Times* (March 1, 2014 – February 11, 2015). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 15, 230–244. doi: 10.24919/2519-058x.15.204977

- Palinchak, M., & Bokoch, V.** (2023). Religious Factor in the Current Russia-Ukraine War. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 26, 164–173. doi: 10.24919/2519-058X.26.275209
- Parakhina, M.** (2017). Economics against the background of geopolitical challenges: towards Ukrainian-Russian economic relations (1990s – 2000s). *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 3, 101–106. doi: 10.24919/2519-058x.3.101056
- Parakhina, M.** (2018). The Problem of retrieval of Ukraine's cultural property in the ukrainian-russian mutual relations: on the problems history. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 6, 8–14. doi: 10.24919/2519-058x.6.123760
- Pidkova, I., & Sukhyy, O.** (2019). «To preserve impossible to destroy»: 1991 Soviet Union referendum on the preservation of the soviet union and its holding in the Ukrainian SSR. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 11, 215–224. doi: 10.24919/2519-058x.11.170718
- Pokotylo, O., & Nashyvochnikov, O.** (2021). Sources of the Russian-Ukrainian Armed Conflict. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 18, 210–218. doi: 10.24919/2519-058X.18.226536
- Sorokivska-Obikhod, A., & Chobit, I.** (2022). Informational Influence Application on the Civilian Population by the Russian Side During the Russo-Georgian War in August of 2008. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 22, 216–225. doi: 10.24919/2519-058X.22.253742
- Деревінський, В.* (2018). Участь В. Чорновола у протидії російській агресивній політиці щодо України у 1990-х рр. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 6, 228–234. doi: 10.24919/2519-058x.6.123898
- Ситник, О.** (2017). *Історичні витоки російсько-української війни 2014 – 2017 років.* *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2, 71–81.

References

- Alexiyevets, L., & Alexiyevets, M.** (2020). Ukraine – the NATO: mutual relations and partnerships main stages. *Skhidnoievpropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 175–189. doi: 10.24919/2519-058x.14.197189 [in English].
- Behei, I., & Livinska, Yu.** (2022). Causes of the Russian-Moldovan Conflict of 1992 in Ukrainian and Russian Historiographical Discourses.

- Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 22, 206–215. doi: 10.24919/2519-058X.22.253722 [in English].
- Benchuk, V., & Trofymovych, V.** (2022). Evolution Moods of Donetsk Residents on the Temporally Occupied Territory. *Skhidnoievropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 23, 171–180. doi: 10.24919/2519-058X.23.258962 [in English].
- Demianenko, B., & Demianenko, A.** (2021). Militarization of the Educational Process in Occupied Crimea (2014 – 2019). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 19, 228–238. doi: 10.24919/2519-058X.19.233845 [in English].
- Derevynskiy, V.* (2018). *Uchast V. Chornovola u protydyi rosiiskii ahresyvnii politytsi shchodo Ukrainy u 1990-kh rr. [Vyach. Chornovil's participation in the counteraction to the Russian aggressive policy directed against Ukraine in the 1990s.]*. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 6, 228–234. doi: 10.24919/2519-058x.6.123898 [in Ukrainian].
- Gridina, I., & Frotveit, M.** (2020). The Problem of the Unrecognized States of the Post-Soviet Space in the Politics of the Russian Federation. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 16, 229–238. doi: 10.24919/2519-058x.16.210883 [in English].
- Hrubinko, A.** (2020). Ukraine in the foreign policy of the United Kingdom in the context of European integration (1991–2019). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 153–164. doi: 10.24919/2519-058x.14.197187 [in English].
- Kuryliak, V., & Balaklytskyi, M.** (2020). The Seventh-day Adventists' military service peculiarities. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 14, 190–205. doi: 10.24919/2519-058x.14.197190 [in English].
- Lipkan, V., & Artymyshyn, P.** (2022). The Concept of «Denazification» in the Context of the Information Component of the Modern Russian-Ukrainian War. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 25, 227–236. doi: 10.24919/2519-058X.25.269561 [in English].
- Mashtalir, V., & Shevchuk, V.** (2022). Relocation of Servicemen within the Commonwealth of Independent States (1991 – 1994). *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical*

- Bulletin*], 22, 194–205. doi: 10.24919/2519-058X.22.253733 [in English].
- Nikolaiets, Yu., & Syniavska, L.** (2022). The Role of Educational Institutions in Civic Identity Formation in Modern Ukraine. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 23, 181–194. doi: 10.24919/2519-058X.23.258981 [in English].
- Ofitsynskyy, Yu.** (2020). The Estimation of the War in Donbas by Scientists and Former Politicians on the Pages of the Newspaper *The New York Times* (March 1, 2014 – February 11, 2015). *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 15, 230–244. doi: 10.24919/2519-058x.15.204977 [in English].
- Palinchak, M., & Bokoch, V.** (2023). Religious Factor in the Current Russia-Ukraine War. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 26, 164–173. doi: 10.24919/2519-058X.26.275209 [in English].
- Parakhina, M.** (2017). Economics against the background of geopolitical challenges: towards Ukrainian-Russian economic relations (1990s – 2000s). *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 3, 101–106. doi: 10.24919/2519-058x.3.101056 [in English].
- Parakhina, M.** (2018). The Problem of retrieval of Ukraine's cultural property in the ukrainian-russian mutual relations: on the problems history. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi visnyk [East European Historical Bulletin]*, 6, 8–14. doi: 10.24919/2519-058x.6.123760 [in English].
- Pidkova, I., & Sukhyy, O.** (2019). «To preserve impossible to destroy»: 1991 Soviet Union referendum on the preservation of the soviet union and its holding in the Ukrainian SSR. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 11, 215–224. doi: 10.24919/2519-058x.11.170718 [in English].
- Pokotylo, O., & Nashyvochnikov, O.** (2021). Sources of the Russian-Ukrainian Armed Conflict. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 18, 210–218. doi: 10.24919/2519-058X.18.226536 [in English].
- Sorokivska-Obikhod, A., & Chobit, I.** (2022). Informational Influence Application on the Civilian Population by the Russian Side During the Russo-Georgian War in August of 2008. *Skhidnoevropeiskyi istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 22, 216–225. doi: 10.24919/2519-058X.22.253742 [in English].

Sytmyk, O. (2017). *Istorychni vytoky rosiisko-ukrainskoi viiny 201 –2017 rokiv*. [The historical origins of the Russian-Ukrainian war 2014–2017]. *Skhidnoievropeiskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2, 71–81 [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*